RECENSIONS

Ramon Ordeig i Mata, *Cartulari major, dit Llibre Verd, del monestir de Cuixà. Assaig de reconstrucció*. Revisat i prologat per Aymat Catafau, (Estudis Històrics. Diplomataris 11), Vic 2019, 544 p.

Editor de *Les dotalies de les esglésies de Catalunya (segles ix-xii)* en set volums (1993-2004), i a part de la seva contribució decisiva a la *Catalunya Carolíngia* (edició dels volums IV [1999] i VIII [2020] —aquest darrer treball guardonat amb el premi Serra d'Or de recerca 2021—), revisió i contribució als volums V [2003] i VI [2006]) i la continuació del *Diplomatari de la catedral de Vic (segle x)* d'Eduard Junyent, amb els volums consagrats al segle xi (2000-2010), Ramon Ordeig va sorprendre els estudiosos de Catalunya amb l'edició dels tres volums consagrats al *Diplomatari del monestir de Ripoll,* que abasten els documents dels segles ix-xii, volums apareguts entre 2015 i 2017. I diem que es va tractar d'una sorpresa, entre d'altres aspectes, per un motiu concret. Al final del preàmbul del tercer d'aquests volums, l'autor agraïa el suport econòmic rebut de la Dra. Lourdes de Sanjosé i Llongueras i d'una altra persona que va voler restar en l'anonimat. I afegia: «És una mostra més de la bona feina que fa el mecenatge privat en el nostre país, com l'ha feta durant molts anys, en contrast amb la gasiveria de les institucions públiques pel que fa referència a la promoció i a l'ajuda d'obres com la present». La sorpresa té dos vessants. D'una banda, algú des de l'àmbit privat ha percebut la rendibilitat científica d'ajudar econòmicament els projectes del dr. Ramon Ordeig. De l'altra, hi ha hagut l'eficàcia del resultat: pel que fa a Ripoll, tres volums de treball ardu, feixuc i esplèndid. No entrarem ara en cap consideració sobre la «gasiveria» dels poders públics a l'esguard d'uns projectes semblants. Ens fa l'efecte que esbrinar la gasiveria o l'esplendidesa dels poders públics a l'esguard dels projectes que promocionen o no promocionen seria prou més complicat que confeccionar un *Diplomatari* ardu, feixuc i esplèndid. Potser és per això que el dr. Ramon Ordeig, sempre sortosament emparat per les persones privades que li donen suport, sorprèn ara novament l'erudició catalana amb l'assaig de reconstrucció del *Cartulari major* de Cuixà.

Val a dir, com reconeix ell mateix, que el curs 1984-1985 Ramon Ordeig va obtenir un ajut de la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica de la Generalitat de Catalunya, la cèlebre CIRIT, per al projecte «Recull de la documentació medieval (s. ix-xii) d'origen català conservada a la Bibliothèque Nationale de París». Tal com ell mateix diu en el *Preàmbul* d'aquest volum, «un dels resultats de la recerca fou el recull de còpies i extrets del Cartulari Major del monestir de Cuixà, anomenat Llibre Verd» (p. 17). Les còpies i extrets provenen dels mss. 9, 107, 117 i 238 de la col·lecció Baluze i de diversos volums de la col·lecció Moreau —enumerats, cosa que sempre s'agraeix—, completades amb la verificació de les edicions de documents cuixanencs dels segles xvii i xviii i amb les còpies i extrets del *portefeuille* de Fossà conservat als ADPO («Recueil des Monumens pour l'histoire du Roussillon», ADPO, 12 J 24). Els n. 238-239 d'aquesta sèrie fossanenca són específics de Cuixà i el darrer porta per títol *Analyse du Cartulaire Majeur de St. Michel de Cuixa, dit Livre verd*. La localització del material i la seva elaboració posterior van depassar egrègiament l'ajut públic rebut durant un any. D'aquí la nota de gasiveria. D'aquí també el fet que unes

publicacions fonamentals per a la història dels orígens de Catalunya i per la conservació de la memòria històrica dels catalans no puguin ostentar cap crèdit públic.

Ordeig ja havia treballat sobre Cuixà en la *Introducció* al volum VI de *Catalunya Carolíngia.* Per això adverteix en la *Introducció* d'aquest volum que hi repetirà dades ja publicades. El context, però, és diferent. Primer, perquè la documentació esguardada en la *Catalunya Carolíngia* no ateny més enllà de l'any 1000, mentre que el diplomatari reconstruït de Cuixà arriba fins al final del segle XII. I segonament, perquè la *Catalunya Carolíngia* és una edició diplomàtica de documents conservats en original, còpia o regest, i el volum de Ramon Ordeig és d'antuvi un «assaig de reconstrucció». Té en comú amb els volums de la *Catalunya Carolíngia* que també s'hi editen documents originals, còpies i regests, però la tasca essencial ha consistit a reconstruir com era un determinat volum de l'arxiu de l'abadia de Cuixà, perdut en temps de la Revolució Francesa: el cartoral major. La tasca de la «reconstrucció» s'origina així a partir de tres circumstàncies, una de negativa i dues de positives: a) el cartoral major de Cuixà va desaparèixer al final del segle XVIII, durant la Revolució; b) hi ha elements historiogràfics suficients a disposició dels estudiosos per a dur a terme la dita reconstrucció; c) Ramon Ordeig ha pres la decisió d'«assajar-la».

Conscient que el seu propòsit no és banal, Ordeig pren precaucions de cara a la metodologia científica del seu objectiu, la primera de les quals és esbossar una història —la primera— de l'arxiu monàstic de Cuixà i de l'emergència en el seu si del cartoral, des dels orígens (any 879) fins al 1793. Les dades més antigues provenen del moment de la inundació del monestir precedent d'Eixalada, any 878, quan fou necessari procedir a redactar quatre escriptures extenses de reparació. D'aquella època se sap que es va salvar de l'ensulsiada l'original del precepte de Carles el Calb del 871 i algun altre document d'interès transcendent per al monestir. Aquesta documentació primitiva fou copiada més tard al cartoral major. No es tenen més dades fefaents sobre l'arxiu cuixanenc fins a les acaballes del segle XV, quan Vicenç Pisà, monjo de la casa, va redactar una història resumida dels orígens del monestir, a la qual hi va afegir una recopilació de privilegis reials, comtals i papals, i altres documents importants per a Cuixà, datats entre els segles IX i XV, copiats dels cartorals major i menor del cenobi.

En època moderna hi ha tres etapes ben conegudes de treball a l'arxiu cuixanenc. El 1586 el visitador apostòlic, l'ardiaca gironí Jaume d'Agullana, visita el cenobi i n'inventaria la documentació. Aquest inventari, s'ha de lamentar, és perdut. Deu anys després, Jeroni Pujades va copiar a l'arxiu de Cuixà documents conservats ara al segon volum dels seus *Flosculi* (BNF, ms. Baluze 238, f. 338-347), i alguns publicats a la seva *Crónica*.

A mitjan segle XVII, i com a tasca essencial en l'acció de França a Catalunya en el context de la guerra dels Trenta Anys, Pierre de Marca mobilitzà diverses persones perquè treballessin intensament en els arxius catalans buscant-hi documentació, per a poder justificar les pretensions de la monarquia francesa sobre les terres catalanes, assenyaladament les de la Catalunya Nord. El col·laborador de Marca al monestir de Cuixà fou el monjo Guillem Costa, que va redactar per al francès les còpies i extrets de documents cuixanencs conservats ara als mss. Baluze 107 i 117 de la BNF. Vint-i-vuit d'aquests documents, dels segles IX-XIII, foren copiats sobre els originals de l'arxiu, altres provenen dels cartorals major i menor, i disset documents venen de la compilació de Vicenç Pisà. Entre 1650 i 1740 diversos notaris de Prada van haver de copiar en els seus protocols còpies i esborranys de documents cuixanencs, alguns procedents dels cartorals.

Durant el segle XVIII, com a conseqüència de l'incendi de la «Chambres des comptes» de París (1738), va desaparèixer el gros dels documents econòmics de la monarquia francesa. Hom intentà pal·liar el desastre demanant als arxius provincials còpies de tots els documents reials conservats en aquells arxius. Més tard, el 1762, hom va ampliar la requesta a tots els documents relatius a la història de França. Amb això es va donar principi a la col·lecció dels 1.834 volums aplegats a la Biblioteca Reial de París per Jacob-Nicolas Moreau, amb còpies i extrets provinents de tota mena d'arxius francesos. En aquesta tasca, que va durar de 1764 a 1789, és a dir, fins a l'inici de la Revolució Francesa, i en terres catalanes, es va il·lustrar el jurisconsult perpinyanenc Francesc de Fossà (1717-1804), mobilitzant col·laboradors a les dues Catalunyes, a Catalunya Sud el mateix Caresmar. Pel que fa a l'arxiu cuixanenc, el 1765 es va constatar que l'afectava un «desordre afffreux», tal com va dir aleshores Antoni de Roumiguières, i hom es pregunta si aquest desordre no fou conseqüència de la manera abrupta com Pierre de Marca va organitzar les seves recerques als arxius catalans. Com sigui, Fossà, molt conscient de les finalitats de l'arreplega Moreau, a més de remetre documents a París, recopiant el que enviava i aplegant altre material, va formar el monumental «Recueil des Monumens pour l'histoire du Roussillon», avui sortosament dipositat als ADPO. En el primer volum d'aquesta sèrie hi ha moltes notes sobre l'arxiu de Cuixà i sobretot aquella *Analyse du Cartulaire majeur de Saint Michel de Cuxa, dit Livre Verd,* ja esmentada i sobre la importància de la qual no insistirem. Fossà treballà en els arxius nord-catalans fins que fou possible. El 1790, decretada la secularització dels béns del clergat i abolits els monestirs, el *maire* de Codalet va dreçar inventari dels objectes i dels títols de renda de Cuixà, inventari sortosament conservat. Entre els instruments arxivístics esmentava l'inventari anterior d'Agullana, el cartoral menor («Liber diversarum scripturarum»), el cartoral major o Llibre Verd i un misteriós Llibre Vermell, de pergamí, més antic que els altres dos cartorals, desconegut de Guillem Costa i de Fossà, que potser era un mer conjunt de pergamins enquadernats o qui sap si un cartoral d'un altre centre. El 1791 els edificis i els terrenys de Cuixà foren venuts, i el gener del 1793, quan encara hi havia un monjo, el monestir fou assaltat i saquejat. Com ja és sabut, al cap d'uns anys, el 1798, el Departament dels Pirineus Orientals va rebre l'ordre d'enviar a París tots els cartorals eclesiàstics incautats; el ciutadà Guiter, encarregat de l'arreplega, va haver de confessar que en el territori de la seva responsabilitat només havia pogut trobar un registre del monestir cistercenc de Fontfreda.

Esbossada la història de l'arxiu del monestir, amb el seu final tètric, Ordeig fa un segon pas metodològic indispensable: detalla amb gran cura les fonts emprades per a la reconstrucció del cartoral major de Cuixà. Són les còpies i transcripcions dels folis 84r-175v, 209-220, 232-240 i 247-265 del ms. Baluze 117 de la BNF, on hi ha transcrits o extractats més de 400 documents provinents del cartoral major; el *Recueil* de Fossà, que, a més de copiar 92 documents del cartoral, indica els folis d'on els treu, i el cartoral rossellonès de Julià-Bernat Alart (Médiathèque de Perpinyà, ms. 107), depenent dels treballs anteriors i amb aportacions pròpies pouades als ADPO. La dada de l'inventari de l'arxiu que va ordenar el canonge Agullana, les poques i precioses notícies de Pujades i assenyaladament l'*Analyse* de Fossà permeten a Ordeig de saber que després de la visita de l'ardiaca gironí el cartoral fou relligat amb tapes de color verd i aleshores el relligador va equivocar-se en la ubicació d'alguns folis, anomalia ja detectada al seu dia per Fossà. Aplegades totes les dades disponibles, Ordeig descriu de manera molt convincent l'ordre i el contingut del cartoral major, tal com era a Cuixà els segles XVII i XVIII.

Val a dir ara que en l'edició del cartoral reconstruït, Ordeig no s'ha limitat als documents i extrets manuscrits moderns de Baluze, de la col·lecció Moreau i del *Recueil* de Fossà, que foren copiats o extractats directament del cartoral. El tercer pas en l'assaig de reconstrucció del cartoral de Cuixà ha consistit en la consulta dels fons de l'ACA (Monacals i Cancelleria), d'alguns mss. llatins, dels mss. de la col·lecció Doat de la BNF i dels fons conservats als ADPO, sèries G, H i J. D'aquesta manera la documentació del cartoral reconstruït surt corroborada per còpies medievals o modernes d'alguns documents cuixanencs que s'han conservat fora de l'arxiu de Cuixà. Hom té la impressió que l'assaig de reconstrucció ha donat tota la volta possible, atès l'estat actual dels nostres coneixements sobre documents catalans.

Com no podia ésser d'altra manera, Ordeig també ha rastrejat en impresos d'època moderna els documents cuixanencs que s'hi van publicar: la *Crònica* de Pujades, els *Capitularia regum francorum* i el *De concordia sacerdotii et imperii* de Baluze, a més de la *Marca Hispanica*, el *Spicilegium* d'Achéry, el *Thesaurus novus anecdotarum* de Durand-Martène, el butllari de Cocquelines, els volums de Mansi, l'obra de Vic-Vaissette, l'*Histoire de Cuxa* de François Font, les *Noticias Históricas* de F. Monsalvatje i les edicions documentals catalanes del segle XX a cura de Ramon d'Abadal, Eduard Junyent, Pere Ponsich i les del mateix Ramon Ordeig. Els editors moderns sovint fan servir edicions poc o molt anteriors i ordinàriament —amb les excepcions corresponents— no són fonts primàries de la documentació arxivística; això no obstant, permeten de fixar l'interès dels erudits per aquesta documentació i, en general, són molt útils per a rastrejar-la després de la dispersió/destrucció a conseqüència dels processos de secularització de les entitats eclesiàstiques.

Com instrument pràctic de l'arxiu d'una institució, el cartoral major de Cuixà contenia afegits, alguns dels segle XVI, altres d'anteriors. Resseguint la ubicació d'aquests afegits, Ordeig conclou que el cartoral fou escrit devers 1172 i acabat abans del 1183, perquè al foli 126v, final del cartoral, hi foren afegits (al verso) tres privilegis reials dels anys 1192, 1188 i 1183. En el recto del mateix foli 126 hi ha copiades dues escriptures del 1171 seguides de dues altres del 1137. El cartoral, doncs, fou copiat no abans del 1172 i en cap cas després del 1183. Pertany, doncs, a una generació relativament precoç del gènere cartoral.

Ordeig no té cap empatx a confessar que la seva reconstrucció del cartoral cuixanenc és parcial, perquè les fonts que li han permès la reconstrucció no presenten la còpia de tots els documents, ans hi barregen extractes i regests simples. Amb tot, l'aplec en trasllat o en regest dels documents del període que va del segle IX al XII ofereix la possibilitat de fixar morunys ferms per a la història del monestir. Encara que a les palpentes, Ordeig assaja una relació dels abats de Cuixà, la major part d'ells coneguts per regests i extractes breus, llevat del cas de l'abat Oliba. Establert l'abaciologi, Ordeig estudia les obres d'Oliba a l'església de Cuixà, i fa propostes suggeridores sobre la cronologia i el sentit de les mateixes, amb referència al programa que en temps de Carlemany s'havia dut a terme al monestir de Saint-Riquier, a la Picardia. Un altre apartat es dedica a estudiar la qüestió de la presència a Cuixà dels cossos dels sants Valentí, Flamidià i Nazari, i l'acció d'Oliba en relació amb les relíquies. Finalment, Ordeig dreça una llista dels escrivans dels documents recollits al Cartoral Major. La llista no és cronològica, ans alfabètica, i després de cada nom s'expressen l'any del document i el número que obté en el cartoral. En apèndix edita la vida de sant Pere Orsèol, dux estat de Venècia i Dalmàcia i monjo de Cuixà, copiada en uns folis finals del cartoral major, afegits el segle XVI, quan aquest es va relligar, com a conseqüència

de la visita de Jaume d'Agullana. Però no és el text que hi havia al cartoral el que edita Ordeig, ans una versió conservada al ms. lat. 5132 de la BNF, f. 93v-101v, procedent de Ripoll. L'autor anònim d'aquesta vida copiada al ms. ripollès va treballar sobre un text cuixanenc. Segurament fou el mateix que fou copiat al cartoral major durant el segle XVI, amb la mala sort d'ésser-hi transcrit per un copista potiner i descurat. És per aquesta causa que Ordeig, posat a transcriure una peça afegida tardanament al cartoral, s'ha decidit per la còpia que reflecteix millor el text cuixanenc primitiu. Al final de l'edició dels documents (còpia o extracte) segons l'ordre que presentaven en el cartoral major, Ordeig republica els regestos per ordre cronològic, indicant sempre el número que la còpia o l'extracte obtenen en la seva edició.

Integrat en un generació d'erudits que pot considerar antecessors avials els drs. Ramon d'Abadal i Pere Ponsich, Ordeig ha proporcionat amb la seva reconstrucció del cartoral major de Cuixà un instrument per a esbrinar en el futur i ben a la menuda la història del cèlebre monestir, i per a integrar-la dins el marc de l'alta edat mitjana europea. L'instrument, tal com ha quedat, i mentre no aparegui documentció cuixanenca nova, serà segurament susceptible de rebre poques rectificacions.

Ho corrobora la *Préface* del doctor Aymat Catafau, professor de la Universitat de Perpinyà, que obre el volum. Aquesta *Préface* és, de fet, la primera recensió que ha merescut l'«assaig de reconstrucció» del *Llibre Verd* de Cuixà feta per Ramon Ordeig. Catafau hi pondera el resultat de la recerca amb una punta d'entusiasme. Sobre més de quatre-cents documents del Cartoral major de Cuixà, dos-cents trenta sis han estat publicats per primer cop en la reconstrucció de Ramon Ordeig; s'ha completat i corregit la llista dels abats; s'han donat elements per a enfocar de manera nova algunes qüestions relatives a les capelles superposades del Pessebre i de la Trinitat i a les relíquies dipositades als altars, qüestions debatudes temps ha entre liturgistes, historiadors i arqueòlegs. La relectura de les actes de consagració i del sermó del monjo Garsies que fa Ramon Ordeig en el *Preàmbul* del volum obre punts de vista interessants per a comprendre millor el sentit de la transformació de l'església abacial iniciada per l'abat Garí i completada per l'abat Oliba. Catafau hi pondera també la tasca pacient de recerca de les despulles arxivístiques que han fet possible la «reconstrucció» d'un llibre perdut. L'exposició de les etapes d'aquesta reconstrucció tal com la presenta Ordeig en el preàmbul és qualificada per Catafau com «un vrai plaisir de l'esprit» (p. 11).

La *Préface* de Catafau no es limita a descriure els mèrits de l'obra de Ramon Ordeig, sinó que en desenvolupa almenys una virtualitat. En efecte, davant l'obra d'Ordeig hom es pot preguntar: cap on mena la reconstrucció d'un cartoral perdut? Té sentit dedicar recerques laborioses a reconstruir precisament la documentació continguda en un cartoral, foli per foli, ni que fos el Cartoral Major de Cuixà? No fora més reditici dreçar d'una vegada la llista de tots els documents cuixanencs dels segles IX al XII, amb independència de si fou o no copiat al cartoral? Deixant ara de banda la qüestió de l'existència efectiva de documents cuixanencs conservats fora del Cartoral, i deixant també de banda cap tesi general sobre la naixença, la tipologia i l'ús pràctic dels cartorals, és innegable que l'existència i la reconstrucció del cartoral major de Cuixà estimula la curiositat entorn del sentit d'aquestes compilacions documentals concretes.

Catafau remarca que el cartoral reconstruït de Cuixà presenta característiques clàssiques, comunes a molts cartorals. Els documents hi són transcrits segons un ordre conegut: primer la secció documental de prestigi (butlles papals, actes dels emperadors

i dels reis, donacions i confirmacions dels comtes i grans personatges), després la secció dels documents patrimonials, i aquests ordenats per localitats segons un esquema geogràfic precís: primer el Rosselló, després els comtats llunyans (Pallars i Ribagorça), després encara el Conflent. Amb la particularitat que alguns conjunts documentals sembla que han estat constituïts de manera que reflecteixen l'abans i el després d'un conflicte jurídic, com és ara la reclamació i la restitució de bens o drets en litigi.

La secció documental de prestigi legitima i ennobleix la institució que en pot fer gala: la inscriu dins la història, exalça la seva acció, garanteix la seva solidesa moral, en un mot, la converteix en força viva social. En molts cartorals aquesta secció és precedida per un dossier historiogràfic, és a dir, per una secció que vol documentar els orígens i les primeres passes de la institució. Aquests orígens, quan no són documentats estrictament, es basteixen amb retalls de la memòria de la institució, retalls transmesos i reconstruïts al ritme dels alts i baixos de la història. Els relats fundacionals contenen elements de procedència diversa en barreja: fundadors prestigiosos, intervencions miraculoses o providencials, descoberta o retrobament de relíquies, etc. Quan aquests relats prenen forma documental, apareix el fals, detestat per l'historiador, però tanmateix portador d'algun sentit, que s'ha d'esbrinar. Aquest tipus de falsos poden informar indirectament sobre perquè ha estat presa la decisió de constituir el cartoral, o per qui ha estat presa la decisió, o a causa de quines circumstàncies generals o particulars, o amb quines finalitats per a la vida cenobítica. El cartoral major de Cuixà s'obre amb dos falsos; l'anàlisi que en va fer Ramon d'Abadal ja havia posat en relleu quins elements verídics va utilitzar el redactor dels dos falsos, pescats en la documentació autèntica, per a bastir una història falsa i, això no obstant, creïble. Catafau n'hi afegeix un altre, que Abadal no va copsar. Un tal comerç dels autors dels cartorals amb la història és metodològicament inacceptable avui, de manera que ha calgut inventar un neologisme per a assenyalar l'especificitat del fenomen. Deixant-ho en francès, se'n diu el «mentir vrai»: «mentir» per la falsedat inherent a l'operació, «vrai» pels elements objectius, creïbles o creguts que arrossega. El problema a elucidar davant la paradoxa és fins a quin punt aquests híbrids de falsedat i veritat constitueixen o no una pauta per a llegir el conjunt del cartoral. La lectura que fa del *Llibre Verd* de Cuixà el professor Catafau va en aquesta direcció. El compilador del cartoral inventa i posa al principi del seu volum dos documents narratius (inventats, amb elements conservats per la transmissió d'una memòria antiga), seguits d'un extret del *Liber iudiciorum* visigòtic, amb el qual referma la seva competència jurídica. Immediatament després la còpia del sermó del monjo Garsies, amb la represa d'elements dels dos falsos inicials, dona un aire de narració històrica a aquest sermó, que també vehicula elements autèntic ament veritables: la catàstrofe d'Eixalada, la refundació del monestir a Cuixà, la dinàmica constructora dels abats Garí i Oliba. Només després d'aquest «monument» historiogràfic, el compilador del cartoral organitza els documents a disposició segons dossiers locals o jurídics. Aquesta organització deliberada obliga l'historiador a plantejar-se les raons de la selecció del material, de la seva ubicació dins el cartoral i del paper que cada document juga dins el dossier respectiu. És a dir, els cartorals tenen una arquitectura, no evident tot d'una, que cal saber llegir. I aquesta arquitectura és la que permet de copsar les finalitats darreres de la constitució del conjunt documental concret, donant raó de la selecció de determinats documents i dossiers i de l'omissió dels elements deixats de banda.

És reconfortant, doncs, veure en el mateix volum la reconstrucció del Cartoral Major de Cuixà feta per Ramon Ordeig i la primera lectura del seu sentit com a

document històric global que en fa Aymat Catafau. Si la reconstrucció d'Ordeig és un model de treball metodològicament parlant, la visió que dona Catafau del cartoral major de Cuixà i les pautes que assenyala per al seu estudi com a document històric en ell mateix i, en definitiva, per a comprendre la història de Cuixà tal com la veia un monjo o una comunitat culta del segle XII, és una proposta estimulant, que cal tenir en compte per a la totalitat dels cartorals catalans publicats fins avui i pels que ho seran un dia o un altre.

Jaume DE PUIG I OLIVER
Institut d'Estudis Catalans

Ramon ORDEIG I MATA, *Diplomatari dels comtes Bernat I de Besalú i Guifré II de Cerdanya, germans de l'abat i bisbe Oliba*. Amb un pròleg de Martí AURELL i un epíleg de Lourdes DE SAN JOSÉ, (Estudis Històrics. Diplomataris 12), Vic 2022, 514.

Hom ha dit que els llibres cal llegir-los des del títol fins al colofó, passant per tot el que hi ha entremig. I és veritat. En aquest volum del doctor Ramon Ordeig i Mata, immediatament després del títol hi ha un «In memoriam» d'Eduard Junyent i Subirà, esmentat com «autor del diplomatari de l'abat i bisbe Oliba». Des del mateix llindar, doncs, el volum assenyala un seu *terminus a quo.* Immediatament després, en el preàmbul, Ordeig s'encarrega de glossar la dedicatòria de manera explícita: el seu volum s'inscriu en el seguici del *Diplomatari i altres escrits de l'abat i bisbe Oliba*, treball de Junyent premiat per l'IEC el 1948 i publicat feliçment i pòstuma el 1992 a cura d'Anscari Mundó. És en aquesta estricta continuïtat discipular que se situa Ordeig: «... vaig aprendre les beceroles de la ciència històrica sota el mestratge del doctor Eduard Junyent, tenint sempre com a referent l'obra de Ramon d'Abadal» (p. 12). Tant Abadal com Junyent han estat decisius per a definir la figura històrica de l'abat-bisbe Oliba. Seguint l'impuls d'aquest precedent, Ordeig lliura ara el fruit de la seva recerca documental sobre els dos germans d'Oliba, el comte Bernat I de Besalú i el comte Guifré II de Cerdanya, i la disposa en continuïtat estricta amb la documentació, ja publicada en els volums de *Catalunya Carolíngia,* sobre els pares de tots tres germans, el comte Oliba Cabreta i Ermengarda.

En aquest moment hom pot dir que l'erudició catalana ja s'ha acostumat als procediments metodològics del doctor Ordeig pel que fa a la publicació de documents. Són els de la bona erudició de sempre, recollits ara no fa gaire per Robert-Henri Bautier en la reunió celebrada a Barcelona l'octubre del 1974 per la comissió Internacional de Diplomàtica, i després adoptats en el V Congrés Internacional de Diplomàtica celebrat a París el setembre del 1977. Essent aplicats aquests criteris per Ordeig amb rigor i amb gran sentit de la responsabilitat, els seus mètodes segreguen adicció, en el sentit que obren i tot seguit satisfan les expectatives científiques obertes pel simple títol del volum.

Aquesta vegada, doncs, el volum traspua un cert pes de factors personals lligats amb el discipulat confessat obertament per Ordeig. El *Diplomatari* d'Oliba junyentià és present a tot el volum: com aplec documental, com a perspectiva d'una època, com a resultat final. L'aplec documental d'Ordeig ha tingut «dificultats evidents» (p. 11), a causa de la dispersió dels documents; això no obstant ha aportat «una vintena de documents inèdits referents als dos comtes, especialment al comte Guifré de Cerdanya»